

Niekoľko floristických údajov z juhozápadného okraja Veľkej Fatry

Some floristical data from the south-western part of the Veľká Fatra Mts

JUDITA KOCHJAROVÁ

Botanická záhrada UK, Bratislava, pracovisko Blatnica č. 315, 038 15 Blatnica

Some floristical data from the meadows in the vicinity of the village Čremošné (south-western part of the Veľká Fatra Mts) are given. During the investigations from 1995 to 1999 were registered e. g.: *Allium carinatum*, *Alyssum montanum* s. str., *Anemone sylvestris*, *Anthericum ramosum*, *Aster amelloides*, *Astrantia major*, *Betonica officinalis*, *Bromus monocladus*, *Buphtalmum salicifolium*, *Campanula glomerata* agg., *C. serrata*, *Carex humilis*, *Cirsium pannonicum*, *Crepis praemorsa*, *Galium glaucum*, *Geranium palustre*, *Gladiolus imbricatus*, *Gymnadenia conopsea* subsp. *montana*, *Inula ensifolia*, *Laserpitium latifolium*, *Lilium martagon*, *Linum tenuifolium*, *Listera ovata*, *Orchis mascula* subsp. *signifera*, *Orchis pallens*, *Pilosella cymosa*, *Polygala major*, *Primula acaulis*, *P. elatior*, *P. veris*, *P. ×brevistyla*, *P. ×digenea*, *Prunella laciniata*, *Pyrethrum clusii*, *P. corymbosum*, *Stachys recta*, *Tephrosieris aurantiaca*, *Teucrium chamaedrys*, *Thesium linophyllum*, *Tithymalus tommasinianus*, *Traunsteinera globosa*, *Trifolium alpestre*, *Trollius altissimus*, *Trommsdorfia maculata*, *Veronica teucrium*.

Na juhozápadnom okraji pohoria Veľká Fatra, východne od obce Čremošné, sa rozprestiera komplex lúčnych porastov, zaberajúci rozlohu približne 3 km². Geologický podklad územia je pomerne pestrý; väčšinu povrchu tvoria vápnité horniny krížňanského príkrovu: slienité vápence, slieňovce a slienité bridlice, doskovité a lavicovité radioláriové vápence (krieda-jura), v menšej miere tiež kvartérne hlinito-kamenité a hlinito-štrkovité deluviálne sedimenty (Polák et al. 1997). Spomínaná lokalita, v susedstve omnoho atraktívnejších vrcholov blízkej Bralnej Fatry, zostávala doteraz viac-menej mimo záujmu botanických výskumov. V minulosti tu botanizovali napr. Margittai (1927) a Petrikovič (Petrikovich 1913), novších publikovaných údajov, až na ojedinelé výnimky (Balážová 1981, Kochjarová 1997), podľa dostupných informácií niet. Fytcenologický zápis z lúk podobného typu, z neďalekej Dlhej lúky pod Flochovou (1316,9 m n. m.) v severnej časti Kremnických vrchov, uverejnil Jurko (1970: tab. 4).

Hoci väčšina týchto lúk je v súčasnosti intenzívne obhospodarovaná, na viacerých menších plochách sa zachovali floristicky veľmi bohaté a pestré porasty, v ktorých sa striedajú horské druhy, charakteristické pre Bralnú Fatru,

s početnými teplomilnými druhmi, prenikajúcimi z príľahlej Turčianskej kotliny.

Zistené dáta pochádzajú z vegetačných sezón r. 1995-1999, názvoslovie taxónov a kategórie ohrozenosti sú uvedené podľa Zoznamu nižších a vyšších rastlín Slovenska (Marhold & Hindák 1998), vyznačené (§) sú taxóny, podliehajúce legislatívnej ochrane podľa Vyhlášky č. 93/1999 Z. z. Herbárový materiál k niektorým zaujímavejším nálezom je uložený v herbári Botanickej záhrady UK v Blatnici. Ku všetkým lokalitám je v hranatých zátvorkách pripojené číselné označenie kvadrantov siete stredoeurópskeho mapovania.

Výsledky

1. Na východnom konci obce Čremošné, na J-JZ úpätí kóty 771,2 [7179c] na prvý pohľad zaujme pestrý trávnatý porast, striedajúci sa s menšími skupinkami stromov a kríkov (*Corylus avellana*, *Juniperus communis*, *Picea abies*, *Rosa canina* agg., *Viburnum opulus*), pravdepodobne obhospodarovaný (kosený) tradičným spôsobom alebo iba príležitostne pasený. Z trávnych dominánt sa v ňom výraznejšie uplatňujú: *Arrhenatherum elatius*, *Bromus erectus* a *Calamagrostis varia*, z kvitnúcich bylín v letnom aspekte upútajú napr.: *Agrimonia eupatoria*, *Anthericum ramosum*, *Aster amelloides*, *Betonica officinalis*, *Campanula glomerata*, *Carlina acaulis*, *Cirsium pannonicum*, *Inula ensifolia*, *Melampyrum nemorosum*, *Polygala major*, *Prunella vulgaris*, *Pyrethrum corymbosum*, *Salvia verticillata*, *Scabiosa ochroleuca*, *Steris viscaria*, *Teucrium chamaedrys*, *Tragopogon orientalis* a ďalšie. V jarnom aspekte je tento porast nápadný hromadným výskytom ohrozeného druhu vstavača *Orchis pallens*.

2. Na hrebienku medzi kótami 771,2 a 807,5 [7179d] v blízkosti signálneho vykryvača sa lúčny porast pravidelne intenzívne obhospodaruje aj prihnojuje, následkom čoho dochádza k ústupu kvitnúcich bylín a výraznej dominancii niektorých druhov tráv; jeho vzhľad je veľmi jednotvárný, tvoria ho s absolútnou prevahou trávy *Alopecurus pratensis*, *Arrhenatherum elatius*, *Dactylis glomerata* a *Phleum pratense*. Len na niektorých miestach na okrajoch lúk alebo v nevel'kých svahových depresiách, v blízkosti solitérov alebo malých skupiniek stromov (*Cerasus avium*, *Corylus avellana*, *Fagus sylvatica*, *Picea abies*, *Quercus robur*, *Sorbus aria* agg.) sa zachovali zvyšky pestrých horských lúk. V nich sú rovnomerne zastúpené viaceré druhy tráv (*Agrostis capillaris*, *Anthoxanthum odoratum*, *Briza media*, *Cynosurus cristatus*, *Dactylis glomerata*, *Festuca pratensis*, *F. rubra* agg., *Trisetum flavescens* a ďalšie; v lemoch krovín aj *Brachypodium pinnatum*), niektoré ostrice (*Carex caryophyllea*, *C. montana*, *C. pallescens* a i.) a početné kvetnaté byliny; zo zaujímavejších napr. *Allium carinatum*, *Anemone sylvestris*, *Aquilegia vulgaris*, *Astrantia major*, *Buphtalmum salicifolium*, *Campanula serrata*, *Crepis praemorsa*, *Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*, *Laserpitium latifolium*, *Lilium*

martagon, *Pilosella bauhini*, *P. cymosa*, *Polygala major*, *Prunella laciniata*, *Pyrethrum corymbosum*, *Selinum carvifolia*, *Tephrosia aurantiaca* (cf. Kochjarová 1997: 55-56), *Tithymalus tommasinianus*, *Trifolium alpestre*, *T. montanum*, *Veronica teucrium*, ako aj niektoré druhy vstavačovitých: *Gymnadenia conopsea*, *Listera ovata*, *Orchis mascula* subsp. *signifera*, *Traunsteinera globosa*. Na severných svahoch [7179b] sú hojnejšie *Astrantia major*, *Colchicum autumnale*, *Gymnadenia conopsea* subsp. *montana*, *Orchis pallens*, *Pyrethrum clusii*, *Trollius altissimus*, *Traunsteinera globosa*, *Trommsdorffia maculata* a ďalšie.

Na okrajových plochách, ponechaných už dlhší čas úhorom, s výraznejšou účasťou smlzu (*Calamagrostis epigeios*) a náletových drevín [7179d], boli v r. 1997 zaznamenané aj ojedinelé exempláre mečíka *Gladiolus imbricatus*. Tento druh, súdiac podľa niektorých starších údajov (Wagner 1901: 53), sa vyskytoval v bývalej Turčianskej župe na lúkach oveľa častejšie, hoci napr. Margittai (1910-1927) vo svojich floristických príspevkoch z Turčianskej župy, ani Textorisová (Textoris 1913) jeho výskyt neuvádzajú; až v neskoršom rukopise (Textorisová 1930: 26) sa dočítame: „... podľa Wagnera v celom Turci na lúkach. Ja som ho videla jedine v Lihote nad Belou.“ V súčasnosti patrí nepochybne medzi vzácné ustupujúce druhy (cf. Bernátová et al. 1995: 41). Na území Veľkej Fatry rastie ešte na Čiernom Kameni (Bothár 1866: 278; potvrdený aj v súčasnosti - Bernátová in verb.), tiež v okolí Podsuchej, na aluviálnych lúkach pod Bukovinkou a v Trlenskej doline v severovýchodnej časti pohoria (Removčíková 1993, herb. Liptov. múz., Ružomberok; Dítě 1994 ined.) [tu citované nepublikované údaje pochádzajú z floristickej databázy BZ UK v Blatnici].

Vzácný a ohrozený druh cesnaku *Allium carinatum* sa vo Veľkej Fatre vyskytuje na viacerých lokalitách. Podľa publikovaných údajov rastie na Krížnej (1574,3 m n. m.) a v Harmaneckej doline (Krahulec 1977: 152), uvádza ho aj Jurko (1970: 127) z blízkej Dlhej lúky v Kremnických vrchoch. Hojný je najmä na severnom svahu hrebienka medzi kótami 771,2 a 807,5 [7179d].

3. SZ svah kóty 807,5 [7179b], ktorý v zimnom období slúži ako podklad lyžiarskej zjazdovky a vo vegetačnej sezóne ako intenzívne využívaný pasienok, sa vyznačuje pomerne jednotvárnym porastom. Z trávnych dominánt je tu najviac zastúpená prisievaná kostrava *Festuca rubra*, v menšej miere ešte *Anthoxanthum odoratum*, *Cynosurus cristatus*, *Deschampsia caespitosa* a *Lolium perenne*. Vplyvom pastvy sa zvyšuje podiel nitrofilných druhov, ako sú *Carduus acanthoides*, *Cirsium vulgare* a *Urtica dioica*.

4. Južný svah hrebienka medzi kótami 771,2 a 807,5, najmä jeho úpätie nad cestou k horárni Žarnovica [7179d], je zaujímavý výskytom teplomilných porastov na plytkej pôde s druhmi ako *Acinos arvensis*, *Acosta rhenana*, *Alyssum montanum*, *Asperula cynanchica*, *Aster amelloides*, *Betonica officinalis*, *Bromus monocladus*, *Carex humilis*, *Carlina acaulis*, *Clinopodium*

vulgare, *Linum tenuifolium*, *Prunella laciniata*, *Pyrethrum corymbosum*, *Sedum acre*, *Teucrium chamaedrys*, *Thesium linophyllum*, *Tithymalus tommasinianus* a i. Podobné porasty s účasťou mnohých zaujímavých teplomilných druhov sa ostrokovito vyskytujú aj v priľahlej južnej časti Turčianskej kotliny (cf. Škovirová 1988; Bernátová & Škovirová 1993).

V jarnom aspekte sú na Čremošnianskyh lúkach krásne porasty prvosenok, v ktorých sú zastúpené všetky naše žltokvitnúce lúčne druhy: *Primula acaulis*, *P. elatior* aj *P. veris* a miestami aj ich hybridy, *P. ×brevistyla* a *P. ×digenea* (cf. Margittai 1927: 223, Balážová 1981: 112). Vyhýbajú sa však intenzifikovaným porastom.

Z druhov, ktoré uvádza Margittai (1927) z okolia Čremošného, sa nepodarilo potvrdiť výskyt *Koeleria macrantha* (p. 220, ut *K. montana*), *Orchis morio* (p. 221) a *Viola rupestris* (p. 223, ut *V. arenaria*). Rovnako sa nenašli viaceré taxóny, ktoré zaznamenal Petrikovič pri Čremošnom, na neďalekej Strážnej hore (609,7 m n. m.) (Petrikovich 1913: 45, 46): *Genista pilosa*, *Ophrys insectifera* (ut *O. muscifera*), *Orchis morio*, *Scorzonera humilis*.

Zoznam zistených taxónov (údaje o ohrozenosti a legislatívnej ochrane sú uvedené pred názvom taxónu)

Abies alba, *Acetosa pratensis*, *Achillea millefolium* agg., *Acinos arvensis*, *Acosta rhenana*, *Aegopodium podagraria*, *Agrimonia eupatoria*, *Agrostis capillaris*, *Alchemilla* sp., EN *Allium carinatum*, *A. oleraceum*, *A. scorodoprasum*, *Alyssum montanum* s. str., LR § *Anemone sylvestris*, *Anthericum ramosum*, *Anthoxanthum odoratum*, *Aquilegia vulgaris*, *Arrhenatherum elatius*, *Asarum europaeum*, *Asperula cynanchica*, LR *Aster amelloides*, *Astragalus glycyphyllos*, *Astrantia major*, *Avenula pubescens*, *Betonica officinalis*, *Betula pendula*, *Brachypodium pinnatum*, *B. sylvaticum*, *Briza media*, *Bromus erectus*, *B. monocladius*, VU § *Buphtalmum salicifolium*, *Calamagrostis epigeios*, *C. varia*, *Campanula glomerata* agg., *C. patula*, *C. persicifolia*, *C. rapunculoides*, *C. serrata*, *C. trachelium*, *Carduus acanthoides*, *Carex caryophyllea*, *C. flacca*, *C. humilis*, *C. montana*, *C. pallescens*, *Carlina acaulis*, *Carum carvi*, *Cerastium holosteoides*, *Cerasus avium*, *Chaerophyllum aromaticum*, *Cichorium intybus*, *Cirsium pannonicum*, *C. vulgare*, *Clinopodium vulgare*, *Colchicum autumnale*, *Colymbada scabiosa*, *Convolvulus arvensis*, *Corylus avellana*, *Crataegus monogyna* agg., *Crepis biennis*, VU *C. praemorsa*, *Cruciata glabra*, *Cynosurus cristatus*, *Dactylis glomerata*, *Daucus carota*, *Deschampsia cespitosa*, *Dianthus carthusianorum*, *Euphrasia rostkoviana*, *Fagus sylvatica*, *Festuca pratensis*, *F. rubra* agg., *Fragaria moschata*, *F. vesca*, *Fraxinus excelsior*, *Galium album*, *G. glaucum*, *G. schultesii*, *G. verum*, *Geranium palustre*, *Geum urbanum*, VU § *Gladiolus imbricatus*, VU § *Gymnadenia conopsea* subsp. *montana*, *Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*, *Heracleum sphondylium*, *Hypericum maculatum*, *H. perforatum*, *Inula ensifolia*, *Jacea phrygia* agg., *Juniperus communis*, *Knautia kitaibelii*, *Laserpitium latifolium*, *Lathyrus pratensis*, *Leontodon hispidus* subsp. *danubialis*, *Leucanthemum ircutianum*, *Ligustrum vulgare*, LR § *Lilium martagon*, *Linaria vulgaris*, *Linum catharticum*, *L. tenuifolium*, VU § *Listera ovata*, *Lolium perenne*, *Lotus corniculatus*, *Medicago falcata*, *M. lupulina*, *Melampyrum nemorosum*, *Ononis spinosa*, VU § *Orchis mascula* subsp. *signifera*, EN § *O. pallens*, *Origanum vulgare*, *Phleum pratense*, *Phyteuma spicatum*, *Picea abies*, *Picris hieracioides*, *Pilosella bauhinii*, LR *P. cymosa*, *Pimpinella major*, *P. saxifraga*, *Pinus sylvestris*, *Plantago lanceolata*, *P. media*, *Poa alpina*, *P. angustifolia*, *P. pratensis*, *Polygala*

major, *Potentilla erecta*, *P. heptaphylla*, *Primula acaulis*, *P. elatior*, *P. veris*, *P. ×brevistyla*, *P. ×digenea*, *Prunella laciniata*, *P. vulgaris*, *Pulmonaria obscura*, *Pyrethrum chusii*, *P. corymbosum*, *Quercus robur* agg., *Ranunculus acris*, *R. auricomus* agg., *R. bulbosus*, *R. nemorosus*, *Rhinanthus minor*, *Rosa canina* agg., *Sanguisorba minor*, *Salvia pratensis*, *S. verticillata*, *Sambucus ebulus*, *Scabiosa ochroleuca*, *Securigera (Coronilla) varia*, *Sedum acre*, *Selinum carvifolia*, *Senecio jacobaea*, *Sorbus aria* agg., *Stachys recta*, *Stellaria graminea*, *Steris viscaria*, *Swida sanguinea* agg., *Taraxacum* sp., **EN** § *Tephroses aurantiaca*, *Teucrium chamaedrys*, *Thesium linophyllum*, *Thymus pulegioides*. **DD** *Tithymalus tommasinianus*, *Tragopogon orientalis*, **VU** § *Traunsteinera globosa*, *Trifolium alpestre*, *T. medium* agg., *T. montanum*, *T. pratense*, *T. repens*, *Trisetum flavescens*, **VU** § *Trollius altissimus*, *Trommsdorffia maculata*, *Verbascum austriacum*, *Verbascum nigrum*, *Veronica chamaedrys*, *V. teucrium*, *Viburnum opulus*, *Vicia cracca*, *V. sepium*, *Viola collina*.

Pod'akovanie

Za doplnky a pripomienky ďakujem kolegom D. Bernátovej a J. Klimentovi (BZUK, Blatnica).

Literatúra

- Balázová M., 1981: Zástupci rodu *Primula* na lokalite Čremošnianské lazy, Veľká Fatra. - Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 16: 112.
- Bernátová D., Kliment J. (eds.), Obuch J., Topercer J. ml., Uhlířová J., 1995: Regionálny zoznam vzácnych a ohrozených taxónov vyšších rastlín Veľkej Fatry. - In: Topercer J. (red.): Diverzita rastlinstva Slovenska. Zborník zo VI. zjazdu SBS pri SAV, Blatnica. 6.-10. júna 1994, Nitra, pp. 37-48.
- Bernátová D. & Škoviřová K., 1993: *Scorzonera purpurea* v Turčianskej kotline. Biológia, Bratislava, 48: 401-402.
- Bothár D., 1866: Cserni-kamen viránya. - Magy. Orv. Term.-Vizsg. Vánd.-Gyül. Munk. 11 (1865): 278-279.
- Jurko A., 1970: Weidengesellschaften des Kremnitzer Gebirges, Slowakei. - Folia Geobot. Phytotax., Praha, 5: 117-132.
- Kochjarová J., 1997: Poznámky k rozšíreniu, cenológii a ohrozenosti populácií zástupcov rodu *Tephroses* (Rchb.) Rchb. na Slovensku I. - Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 19: 50-61.
- Krahulec F., 1977: Poznámky ku ručovním československých česneků (*Allium* L.) v nekvetoucím stavu. - Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 12: 145-159.
- Margittai A., 1910: Adatok Turóczi-vármegye flórájához. - Magy. Bot. Lapok, Budapest, 9: 276-279.
- Margittai A., 1911: Ujabb adatok Turóczi-vármegye flórájához II. - Ibid., 10: 343-344.
- Margittai A., 1913: Adatok Turóczi-vármegye flórájához III. - Ibid., 12: 236-250.
- Margittai A., 1914: Adatok Turóczi-vármegye flórájához IV. - Ibid., 13: 72-81.
- Margittai A., 1927: Ujabb adatok Turóczi-vármegye flórájához V. - Ibid., 25 (1926): 219-226.
- Marhold K. & Hindák F. (eds.), 1998: Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava, 687 pp.
- Petrikovich, J. 1913: Botanické výskumy na podhradskom Klaku (Haviarke), 1395 m., a na Fatre katexochen. - Sborn. Muz. Slov. Spoločn., Turč. sv. Martin, 18: 40-47.
- Polák M., Bujnovský A. & Kohút M. (eds.), 1997: Geologická mapa Veľkej Fatry (1: 50 000). - Vyd. MŽP SR, Bratislava.
- Škoviřová K., 1988: Vplyv antropickej činnosti na taxóny vyšších rastlín flóry Turčianskej kotliny. - Kmetianum, Martin, 8: 199-227.

- Textoris I., 1913: Florisztikai adatok Turóc vármegyéből. - *Magy. Bot. Lapok*, Budapest, 12: 7-12.
- Textorisová I., ca 1930: O turčianskej flóre. ms., depon. in: Matica slovenská, Martin.
- Vyhláška č. 93/1999 Zbierky zákonov SR, Príloha č. 1: Zoznam, stupeň ohrozenia a spoločenská hodnota pôvodných druhov chránených rastlín.
- Wagner J., 1901: Die Gefässpflanzen des Turóczer Komitates. - *Jb. Ung. Karp.-Ver.*, Igló, 28: 1-59.